

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ, ԹԻԻՏ

1 Օգոստոս 1890

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՂՏԱՏԵԱՆ

Փողոց Սուրբուհի Համալ, Թիւ 14

1890

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1. ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵ՝ (Շարայարու-
թիւն եւ ղերջ) : — Ն. Մ. Վ. Ա. :
2. Ի ԶՔՆԱԳ, ԳԻՇԵՐԻ : — Կարապէտ Ա. Ոսկեան :
3. ՔՆԼԱՐԿՈՒԹԻՒՆ : (Շարայարութիւն) : — Գեորգ Վրդպ.
Թերգիսպաշեան :
4. ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾՈՅ, զոր արարեալ է Տ.
Գրիգորիսի Աբաղունեայ Բոլեղիսկոպոսի : (Շարա-
յարութիւն) : — Հ. Բարսեղ Չոսոյեան :
- 5- ԳԻՏԱԿԱՆՔ : — Հեռաւորութիւն հասուելու եղանակներ :
Քայլով հեռաւորութիւն չափել : Տեսութեամբ հեռաւո-
րութիւն չափել : Հնչումով հեռաւորութիւն չափել : —
Աւխարհագիտութիւն : — Կասկած չան խածուածքի դար-
ման մը : — Գնչուներու ազգահամարը :

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Առաջին Տարի

թիւ 8

1 Օգոստոս 1890

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ (1)

(Շարադարութիւն եւ վերջ)

Դ.

Հնար է հարցուի թէ այս նախընթաց հաշիւներն մինչեւ ցո՞ր աստիճան ճիշդ են, եւ թէ ա՞նկ է զայնս այս մեր խնդրոյն գործածել:

Առաջին առարկութիւնն դիւրաւ կը լուծուի: Տախտակներն, զորս մենք գործածեցինք, կարի մերձաւոր հետեւութիւններ կ'ընծայեն: Պ. Լարժըթօ, այս տախտակաց միջոցաւ, մեր թուականէն երեք հազար տարի յառաջ պատահած խաւարմանց թուականները հաշուեց, եւ այնպիսի հետեւութիւններ ստացաւ, որք դոյզն ինչ կը տարբերին, այսինքն մի քանի ժամ, այն հետեւութիւններէն, զորս կ'ստանամք երկնային մեքենականութեան խիստ սկզբունքներով:

Բայց մեզ պիտի հարցնէ թէ ա՞նկ է արդեօք յընթացս դարուց շարթուան ամեն օրերը հաշուել, ինչպիսի մեք ըրինք, մինչեւ ցթուականն զոր խնդրեմք: Լարժաս ինքն կը պատասխանէ այս հարցման. իւր աշխարհի յօրինուածու-

(1) Տես Պատկեր երես 121 :

թեան մեկնութեան մէջ. «Շարթուան ծագումն, կ'ըսէ ինքն, կարի հին է, եւ դիտելու արժանի է զի այն բոլոր աշխարհի վերայ նոյնպէս մի եւ նոյն է. թէ՛ օրերու անուան, եւ թէ՛ սոցա մի եւ նոյն նիւթական վայրկենի համապատասխանելու մասին»⁽¹⁾: Մեք Լարլատի հետ այդչափ հեռի չեմք երթար: Ապացուցուած չէ տակաւին թէ ամեն հին ազգերն շարթուան գործածութիւնը ճանչցած ըլլան. բայց այս սոյց է թէ Սեմական ծագումն ունի, եւ թէ կարի հին ժամանակներէ ի վեր այդ Հրէից եւ Արարացւոց մէջ կար: Քրիստոնէութիւնն հին Հրեայ կրօնքէն զայդ ի փոխ առաւ եւ յԱրեւմուտս տարաւ, առանց այլ փոփոխութեան, եթէ ոչ Շարաք հանդստեան օրը՝ շարթուան առաջին օրուան փոխադրելով, որ մեր Կիւրակէն եղաւ: Մեր թուականին երկրորդ դարէն սկսելով այդ սովորութիւնն Հռովմէական Կայսերութեան մէջ տարածեցաւ. բայց ընդհանուր չեղաւ, եթէ ոչ Կոստանդիանոսի յիշխանութիւն ըրծրանալէ եւ քրիստոնէութեան յաղթութենէն յետոյ⁽²⁾: Մեք կարեմք այդմ՝ վճռական ապացոյց մի ընծեուել: Պիօ, իւր մաթեմատիգական ժամանակագրութեան համառօտութեան մէջ, բազմաթիւ խաւարմանց թուականները հաշուեց, զորս կ'աւանդէ Պաղովէոս, եւ որք մեր թուականէն յառաջ եւ յետոյ եղած են: Արդ, մի եւ նոյն հաշիւները գործածելով, զորս մեք գործածեցինք, զխտուն աստեղագէտն յաջողեցաւ գտնել այս խաւարմանց ճիշդ օրերը, զորս հին արարացի պատմագիրք նշանակած էին շարթուան մէջ⁽³⁾:

Այսպէս ամեն բան սքանչելապէս կը միարանի ընդունել տալու այդ թուականները, զորս մեք աւետարանական բնագրաց համեմատ հաստատեցինք, եւ այս՝ մեր Ս. Գրոց վաւերականութեան փոքր ապացոյցներէն մին չէ, այսինքն այս վարմանալի միարանութիւնն, զոր մեզ կ'ընծայեն Ս. Գիրք, մաթեմատիգական ժամանակագրութեան ճիշդ հանգամանօքն:

(1) Պիօ. նոյն տեղ. երես 227.

(2) Մօրի նոյն տեղ. եր. 263.

(3) Պիօ. նոյն տեղ. » »

Ձեռք կրնար այս ուսումնաւորութեան առանց Դանիէլի հռչակաւոր մարդարէութեան վերայ մի քանի խօսք զրուցելու, որ, որպէս ծանօթ է, Քրիստոսէ (300) տարի յառաջ նորա չարչարանաց թուականը որոշեց :

Մեք այժմ նորա վաւերականութիւնը չպիտի քննեմք . մեր Սուրբ Գրոց աստուածայնութեան տեսակէտով, բաւ է զի նորա թուականը անհնար ըլլայ Յիսուսի թուականէն յետոյ մի ա՛յլ ժամանակի տանիլ : Արդ, Յովսէպոս Երրայեցի մատենագիրն յիշատակած է այս ժամանակը մեր թուականին առաջին դարուն մէջ, եւ որ նորա կարի հին լինելուն կը վկայէ : Նոյնպէս Տէրն մեր ինքն եւս Աւետարանի մէջ զայն յիշած է . դարձեալ նոյնն կը գտնուի Աստուածաշունչ Գրոց եօթանասնից Յունական թարգմանութեան մէջ, որ քրիստոնէական թուականէն առ նուազն 150 տարի յառաջ աւարտած է : Այսչափաւ բաւական է զի հրաշքն մեծապայծառ եւ անժխտելի լինի, եւ մեր արդի քննադատներէն ոչ ոք կարող ըլլայ նորա վաւերականութիւնը մերժել :

Ահաւասիկ այս մարդարէութեան բնագիրն .

« Երուսաղեմի վերաշինութեան հրաման տրուելէն մինչեւ ց՝ Քրիստոս զլուծ ժողովրդեան, եօթն եօթներորդ պիտի անցնին, յորս քաղաքին պարիսպներն պիտի շինուին՝ թէպէտեւ շատ հակառակութեամբք, եւ վաթսուս եւ երկու եօթներորդք : Եւ յետ վաթսուս եւ երկու եօթներորդաց Քրիստոս պիտի սպաննուի, եւ զինքը ուրացող ժողովուրդն՝ ա՛յլ եւս իւր ժողովուրդն պիտի չըլլայ . եւ ժողովուրդ մի իւր գլխուն հետ պիտի գայ, եւ քաղաքը եւ տաճարը պիտի ջնջէ, եւ այս քանդումն իւր վախճանն պիտի ըլլայ . բայց բազմաց հետ իւր գաշինքը պիտի հաստատէ մի եօթներորդ, այսինքն յեօթանասներորդ եօթներորդ, եւ եօթներորդի մէջ զոհերն եւ ողջակէշներն պիտի վերնան, եւ ողջութիւն աւերածոյն պիտի ըլլայ Տաճարին մէջ, եւ աւերածն ա՛յլ եւս վախճան պիտի չունենայ : »

« Եւ ի շինելն Երուսաղեմի, մինչեւ ցօծեալն տաճնորդ՝ եօթներորդ եօթն : Եւ եօթներորդ վաթսուս եւ երկու :

Եւ դարձցին, եւ շինեցին հրապարակքն եւ պարխաք, եւ նորոգեցին ժամանակք:

«Եւ յետ վաթսուն եւ երկուց եօթներորդաց բարձցի օծութիւնն. եւ իրաւունք ոչ իցեն ի նմա. եւ քաղաքն եւ սրբութիւնն տալականեցին առաջնորդաւն հանդերձ՝ որ գայցէ եւ ջնջեցեն հեղեղաւ: Եւ մինչեւ ի վախճան պատերազմին համառօտելոյ կարգեացէ զտալականութիւն: Եւ զօրացուցէ զուխտ բազմաց. եօթներորդ մի՝ եւ կէս եօթներորդի, զադարեցուցէ զսեղանս եւ զպատարագս. եւ մինչեւ ի ծայրս անկեանն ապականութիւն. եւ մինչեւ ցվախճան եւ ցտաղնապ կարգեացէ ի վերայ տալականութեանն, եւ զօրացուցէ զուխտ բազմաց: Եօթներորդ մի՝ եւ կէս եօթներորդի բարձցին զոհք եւ նուէրք. եւ ի վերայ Տաճարին պղծութիւն աւերածոյն կացցէ. եւ մինչեւ ի վախճան ժամանակի կատարած տացի ի վերայ աւերածին:»

Աստի առաւել բաւոյ յտալութիւն եւ ճշդութիւն պահանջել անհնար է, եւ եթէ թուականներն մարգարէին խօսքերուն համապատասխանեն, այդպիսի հրաշքի սոջեւ անհնար է չապաղակել, թէ՛ Աստուծոյ հոգին կայ անդ:

Եզրայ երկրորդ գրքին համեմատ հրովարտակն, որ Երուսաղէմը եւ նորա պարխապները վերականգնել թոյլ կուտար, Արաաչիսի թագաւորութեան 20րդ տարին արուեստաւ, եւ բազմութիւ յոյն պատմագրաց գրքերը բաղդատելով, որք են Թուկիդիտէս, Թէոփրոս, Պլուտարքոս եւ Եւսեբիոս, հասարակօրէն կ'ընդունուի թէ այս թագաւորութեան առաջին տարին՝ քրիստոնէական թուականէն յառաջ 473 տարւոյն կը համապատասխանէ (1): Ուրեմն 20րդ տարին՝ 454 տարին է, եւ կամ հաւովմայ 300 տարին: Ուստի այս տարւոյն մէջ է, որ մարգարէութեան վաթսուն եւ ինն եօթներորդաց չրջանն կը սկսի: Անմխտելի է թէ մարգարէութեան եօթներորդքն՝ տարիներու եօթներորդքն են, կամ եօթն տարւոյ եօթներորդք. արդէն այս՝ Դանիէլի գրոց ա'յլ հաստատածներէն ի վեր կ'ենէ: Հետեւաբար առաջին եօթներորդն՝ 300, 301, 302 եւն, տարիները կը պարունակէ մինչու ցտարին 306 փաղառութեամբ (2). եւ 69րդ եօթնե-

(1) Վալլոն, նոյն տեղ. եր. 391.

(2) Կ'իմանամք տարին, որ եօթն տարիներու առաջին միջոցին մէջ

րորդէն 776է ձգի մինչեւ ցտարին 782, այսինքն 23 է մինչեւ ց29րդ տարին փաղառութեամբ: Բայց հարկ է զի Յիսուս Քրիստոս 69րդ եւ 70րդ եօթներորդի առաջին կիսոյն մէջ ի մահ մատնեալ ըլլայ, այսինքն 782 տարւոյ լրմանէ մինչեւ ց785 կամ ց786 տարի (1): Արդ՝ ճիշդ ժամանակի այս միջոցին մէջն է զի Փրկչին չարչարանքն կը դառնուի, եւ որ, որպէս տեսանք, 783 տարին եղեւ:

Այս համաձայնութիւնս կարի զարմանալի է, բայց չէ անկ առաւել եւս հեռի երթալ, եւ Դանիէլի մարգարէութեան մէջ Քրիստոսի նոյն իսկ մահուան տարին խնդրել: Իրաւ է թէ ոմանք զայդ փորձեցին. բայց ինքն իսկ Դանիէլ մեզ կը ծանուցանէ թէ այդ ճշդութիւնն զոր դառնելու կը յաւակնին, խաբեւորտիր է. եւ արդարեւ ինքն սարիները եօթն թուոյ չըջաններով կը հաշուէ. արդ, մերձաւորական հաշուոց սովորական կանոնաց համեմատ, առաւել ճշդութիւն չգտնուիր յարգիւնս, եթէ ոչ նոյն աստիճան ճշդութիւն, զոր ունին հանգամանք, եւ մեր այս խնդրոյն մէջ չեմք կրնար հաշիւը մղել, եթէ ոչ մինչեւ ցմի կէս միութիւն ի կիր արկեալ չըջանին, այսինքն իբր ց3 կամ ց4 տարի:

Գիտութեան արդի պայմանին մէջ ցաւելու չեմք թէ մարգարէութիւնն մեզ առաւել ճշգրտութիւն մի չհայթայթէր. արդարեւ, հնար է նոյնպիսի ճշգրտութիւն ունենալ ի կիր արկեալ չըջանին սկզբան նկատմամբ: Արդէն այս մերձաւորութիւնս բաւական եւ շատ իսկ է այդ նպատակին, զոր Հոգին սուրբ կը մտադրէր: Այդ երեք տարիներու մէջ, որք քան Յիսուսի Քրիստոսի մահը կանխեցին, եւ կամ անոր մահուան յաջորդեցին, իրմէ զատ ա՛յլ Մեսիա չերեւցաւ, եւ մարգարէութիւնն մի միայն Տեառն մերոյ անձին կրնայ պատշաճիլ:

Այդ մարգարէութիւնն ինքնին բաւական է Յիսուսի Աստուածութիւնը ասպացուցանելու:

Ն. Մ. Վ. Ա.

կը սկսի զԵրջան. այդ քաջ իսկ նշանակեալ է. արդէն այդ քսասկ հաշուէն Հրէից հաշուելու կերպին քաջ իսկ համաձայն է, որք ամեն սկսեալ ժամանակը իրեւ աւարտեալ կը հաշուէին:

(1) Դիտելու արժանի է զի ճիշդ այս յետին թուականներու մէջ է, յորում Աւեստրանի ժամանակագրութեան մէջ ի կիր արկեալ այլ եւ այլ հաշուելու կերպերն յիշեցայ կը տարաձայնին.

Ի ՉՔՆԱՂ ԳԻՇԵՐԻ

Գիշեր չքնող գեղեցիկ,
Երկին անամպ, անըստուեր,
Սիրող սրտից՝ ազդեցիկ
Կարդան այերք հրրուէր:

Խոնջ եւ լքեալ իրր ըմբիշ՝
Ննջէ խաղաղ Մարմարան,
Զրգի լուսնակն ակնադիշ
Մանրիկ ալեաց իւր վըրան:

Հեռուն՝ ըստուերք մեծայաղթ
Շարժին ի կէս խաւարի,
Ֆէնէր-Պաղչէն զերդ զըրախտ
Զուրերուն մէջ կը վառի:

Լուռ են երկինք եւ երկիր.
Շիջեալ հոգւոց աննախանձ
Իբրեւ աչկունք կարեկիր
Հային ատուղք ի բարձանց:

Ո՛հ անպատում հըրապոյր
Լուռ գիշերաց զարնային,
Թռանին հոգիք ի համբոյր
Մրտածութեանց երկնային:

Ճնշէ զեփիւռն անուշակ
Յարեւմտից ի կուսէ,
Եւ հաճոյից սուրբ ճաշակ
Ըզսիրտ ի խոր կը յուզէ:

Երազք եւ տենչք աննըման
Ըզքեզ տակաւ կ'ողողեն ,
Դիւթեալ մտացոյ յանդիման
Պարզին գաւառք ոսկեղէն :

Ո՛ր զուռն յուզմանց անյատակ
Խորհրդաւոր զուք ժամեր ,
Որպիսի քաղցր յիշատակ
Զարթուցանէք ի սիրտ մեր :

Գիշերուան մէջ սրտաթունոյ
Կամ ես լըռիկ պատկառտո ,
Անծանօթին խորանդունոյ
Այրէ տակաւ զիս կարօտ :

Անհունութի՛ւն , ի՛բր անոյշ .
Ի՛բր յանկուցիչ պատկեր քո ,
Դու իսկ ածել տաս ինձ յուշ
Զէական անմահի գերագոյ . . . :

Մե՛ծ ես , Աստուա՛ծ իմ , մե՛ծ ես ,
Բովանդակ սէ՛ր ես անճառ .
Իմ իսկ տըկար կազմածէս
Լուսածագիս անուրատնառ :

Զանմահ ըզփառսոյ ու բարին
Պարմեն աստեղք եւ լուսին ,
Ի լըռութեան գիշերին
Բընտք ըզքէն ինձ խօսին :

Արեւ կենաց դրրախտի՛
Դու զմեզ ջեռնուս հայրաբար ,
Գիշերց ցօղին արծաթի
Յօղ շընորհացոյ անբաւար :

Այգն անուշիկ վարդապիւռ
Դահուդ պատկեր պերճիմաց,
Շունչք փոթորկաց և զեպիւռ
Պատգամաւորք քոց կամաց :

Ո՛վ անըսկիզբն, անվախճան
Յաւիտենի՜ց բաղցրիկ լոյս,
Դու մեր կենաց խըրախճան,
Դու մեր միակ վերջին յոյս :

Քաղկեդոն

ԿԱՐԱՊԵՏ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ՔՆԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆ⁽¹⁾ (Hypnotisme)

(Շարադարութիւն)

Ձեմք ուզեր կանգ առնուլ մինչեւ Հոս ըստած պատ-
րանաց հետեւանք եղող երեւութից վրայ : Վասն զի քանի
որ այս պատրանք եւ հրամայուած բաները ենթակային յի-
շողութեան մէջ կը մնան , բնականապէս անոնց համեմատ
պիտի վարուի , ցնորականն իրրեւ իրական ենթադրելով .
եւ այսպէս , օրինակի աղաքաւ , պիտի համակրի իւր թշնա-
մեաց , պիտի ասէ իւր բարեբարներն , ամենայն անկեղծու-
թեամբ սուտ վկայութիւններ պիտի ընէ : Հոս պէտք է ան-
ցողաբար առաջի դնեմք առանց ենթակային կողմանէ պատ-
ճառ մ'ըլլալու հրամայուած բաղձանքներն , որոց միջոցաւ
նա՝ ըստ կամաց հրամայողին , բան մը կ'ուզէ կամ չուզեր :

Օրինակ իմն . քնէարկեալին կը հրամայուի որ արթնցա-
ծին պէս , եւ կամ ժամանակ մը՝ — նաեւ մինչեւ մէկ եր-
կու. ամիս վերջը — ծաղրական կամ չար գործողութիւն մը
կատարէ : Նա զայն ճշդիւ կը կատարէ : Այս կերպով գողու-

(1) *Shu* Պատկեր երես 124 :

թիւններ եւ նոյն իսկ փայտեայ մարդակերպներու վրայ սպանութիւնք եւս գործել տրուած են : Գործողն չյիշեր ամենեւին գործոյն թելադրեալ ըլլալը : Հատարակօրէն կը թուի թէ իրեւ ինքնաշարժ մեքենայ կը գործէ յանխորհուրդս : չտեսներ իրեն նայող վկայներն եւ չխմանար իւր գործողութեան եպերեկի կողմերն :

Ահաւասիկ այս տեսակ զննութիւն մը զոր կը պատմէ Պ . Լէժուա . « Պէտք է , կ'ըսէ , ինքզինքս ամբաստանեմ զհին ստորիւման Պ . Բ . . . սպաննել տալու փորձ բրած ըլլալուս վրայ . եւ զարմանալին այն է որ այս փորձն տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան Նանսիի կեդրոնական յանձնակատարին : Բազմահարուած ատրճանակ մը եւ մի քանի փամփուշտ պատրաստած ըլլալով , Պ . Լիէպօլին քովն գտնուող մի քանի քնաշրջիկներէն մէկն զՏիկին Ժ . . . առի , եւ հետն այնպէս վարուեցայ որ բանը սոսկ կատակ չկարծէ : Ատրճանակին հարուածներէն մին պարակշիւն մէջ պարպելով ներս մտայ , եւ հանգիստեսներուն ցուցի գնդակին ծակած ստուարաթուղթն : Նոյն ընդ նոյն Տիկին Ժ . . . ին կը թելադրեմ ատրճանակի հարուածով զՊ . Բ . . . սպաննելու գաղափարն : Բացարձակ անգիտականութեամբ եւ կատարեալ չլութեամբ Տիկին Ժ . . . կ'երթայ եւ Պ . Բ . . . ի վրայ ատրճանակը կը պարպէ : — Շուտով յանձնակատարէն հարցփորձ ըլլալով , անտարբերութեամբ կը խոստովանի իւր ուժին , թէ սպաննած է զՊ . Բ . . . որովհետեւ զանիկայ չէր սիրեր . թէ կրնան զինքը ձերբակալել . դիտէ ի'նչ պատիժ պիտի կրէ : Եթէ զինքն մեռցնեն , պիտի երթայ անգիլի աշխարհք , ինչպէս իւր զոհն , զոր կը տեսնէ գետինը տարածուած եւ լողալով իւր արեանը մէջ : Կը հարցնեն իրեն թէ արդեօք ե՞ս թելադրեցի իրեն այս գործած սպանութիւնը : Կ'ուրանայ զայս եւ կ'ըսէ թէ ինքն իւր կամաւ գործեց . ինքն միայն յանցաւոր է եւ անարտունջ պիտի համակերպի իւր յանցանքին հետեւանքներուն » :

Ուրիշ անգամներ կ'երեւի որ ենթակայն սեւեռեալ գաղափարի պէս զինքն պարտասցնող թելադրութեան գէժ կը մաքաւի . եւ եթէ հպատակելու ալ ըլլայ , զայն եւս մեծաւ տատամսութեամբ կ'ընէ . մերթ եւս ըստ մասին միայն կը կատարէ , կամ ամենեւին իսկ չուզեր կատարել :

« Թելադրութեան ենթակայից վրայ ըրած ազդեցու-

թեան եղանակն , կ'ըսէ Պ . Պօնիս , քնաշրջիկ վիճակի մէջ
կամբին ունեցած տրամադրութեանց վրայօք շատ կարեւոր
տեղեկութիւններ կուտայ : Նոցա թեւադրուած իդէային
իրենց դիմաց վրայ իսկ դժադրուելոյն եւ աճելոյն զննու-
թենէն աւելի հետաքնին բան չկրնար ըլլալ հոգեբանական
տեսակէտով : Այս կրնայ կատարուիլ նաեւ ո'ր եւ է հաստ-
րակ խօսակցութեան սրահուն , որ թեւադրութեան հետ ա-
մենեւին կապակցութիւն իսկ չունի : Մինչ քննարկն առանց
այլոց ուշք գրաւելու կը դիտէ ու կը հսկէ իւր ենթակային
վրայ , յանկարծօրէն կը նշմարէ անոր դիմաց վրայ անդգալի
նշան մը , տկնարկ մը , շարժում մը , երեսաց արագախա-
ղաց սարսուռ մը , որ նշան է մտաց ներքին վճռոյն , խոր-
հրդոց ընդհարման . յետոյ խօսակցութիւնը կը վերսկսի .
այլ իդէան կը վերադառնայ , կը յարձակի տակաւին ապիկար
եւ յազդողդ . նա' ապուշ հայեցուածներ կ'արձակէ . յայտ-
նի է որ անակնկալ բան մը մերթ ընդ մերթ կը վազէ կ'անց-
նի մտքէն վայլակի արագութեամբ . ընդ հուպ իդէան տա-
կաւ տակաւ կը մեծնայ . մաքսուման սկիզբն է . աշուճներն ,
շարժումածքն , ամենայն ինչ կը խօսի , ամենայն ինչ կը յայտ-
նէ ներքին կուրն ու տաքնասլը . կրնաս հետեւիլ իւր խոր-
հրդոց ալէտանջութեան : Ենթակայն դեռ մտիկ կ'ընէ խօ-
սակցութիւնը , այլ վարկապարզի , այլ մեքենայի սէս . նա
այլուր է . իւր բոլոր էութիւնն նշաւակ է սեւեռեալ գա-
ղափարին որ դամ քան զգամ խորարմատ կը խրի կը հաս-
տատի անոր ըզեղին մէջ : Կու գայ սակայն վայրկեան մը յո-
րում ամենայն վարանք տեղի կու տան . եւ նա արխական մի
յառաջադրութեան նկարագիր կը զգենու իւր կերպարանաց
վրայ : Կը յառնէ յայնժամ ու կը կատարէ թեւադրուած
գործողութիւնը : — Բնտ բնութեան թեւադրեալ գործոյն
եւ մանաւանդ ըստ վիճակի քնաշրջիկն , այդ ներքին մարտն
աւելի կարճ կամ աւելի երկայն է : Երբ ենթակայ մը ստէպ
եւ մանաւանդ եթէ միշտ մի եւ նոյն անձէն քննարկեալ է ,
այս անձն անոր վրայ այնպիսի իշխանութիւն մը կը ստա-
նայ , որ՝ առանց ինչ տկներեւ ընդդիմութեան եւ առանց
տեսանելի տաքնապի կատարել կուտայ անոր ամենէն այ-
լանդակ , ամենածանր եւ նոյն իսկ ամենէն վտանգաւոր
գործողութիւններ :

Յետ քնոյ կատարուելու գործոց թեւադրութիւնն ,

կ'ըսէ Պեռնհայմ, բոլորովին անճողաբերի եւ անընդդէմա-
կաց չէ. երթակոյք տմանք ընդդէմ կը դառնան: Հրամա-
յեալ գործքը կոտարելու բազմանքն առաւել կամ նուազ
տագնապիչ է. եւ կան ալ որ մինչեւ մէկ աստիճան կը հա-
կառակին: Ահաւասիկ զխնդարձութեան մի քանի օրի-
նակներ:

« Պ. Տիւմոն Նանսիի բժշկական ընկերութեան մատուց
ջղացաւութեամբ տանջեալ գեռատի մի օրիորդ: Սաբերեալ
քնոյն ժամանակ հրամայուեցաւ իրեն որ արթննալուն եր-
թոյ սեղանին վրայ կեցող պատրուգաւակին գլանածեւ ա-
պակին առնու եւ գրպանին մէջ դնէ ու խոյս տայ: Հազիւ
կ'արթննայ, երկչոտութեամբ կը մերձենայ սեղանոյն. կը
թուր թէ ամեն հայեցուածներն իր վրայ սեւեռեալ տես-
նելով կը պատկառի ու կը շուարի. այլ սուղ ինչ ժամանակ
տատամսելէն ու վարանելէն յետոյ, կ'ենէ սեղանոյն վրայ
եւ անդ ծունր կը դնէ: Բոլորովին ընդ ամօթ հարեալ,
չուրջ երկու վայրկեան այն դրութեան մէջ անշարժ մնա-
լէն վերջը, փոյթ ընդ փոյթ այսր անդր կը յածէ իւր հա-
յեցուածներն, է՛ վի վինքն չըջապատող ընթերակայից վրայ
եւ է՛ վի անտի հանել ուզած առարկային վրայ. կը կար-
կառէ ձեռքը եւ իսկոյն յինքն կ'ամբիօթէ. եւ վերջապէս
յանկարծաւտ ապակին հանելով գրպանը կը դնէ եւ արագ
արագ կը մեկնի: Դահլճէն բոլորովին դուրս չելած, ա-
ռածն ետ տալ չողկեց: — Տ...ին կը թելադրեմ որ ար-
թննալուն պէս երիցս դահլճին պտոյան ընէ. նա միան-
գամ եւեթ ըրաւ: — Կ... պատանւոյն կը թելադրեմ որ
երբ արթննայ, սեղանին վրայ պիտի ելնէ ու կանդուն կե-
նայ. արթնցաւ, սեղանին նայեցաւ, բայց վրան չելաւ: »

Քնէարկութեան մէջ ո՛չ թէ միայն որ եւ իցէ բազ-
մանք կը թելադրուի, այլ որ մեծն է եւ նորանչան, թե-
լադրութիւնն կրկնելով ու երեքկնելով, անորոշ ժամանա-
կաւ եւ տեւողութեամբ մարթ է չափաւորել նաեւ ենթա-
կային բարոյական տրամագրութիւններն, սովորութիւնքն
ու նկարագիրը: Որով եւ այս նոր միջոցն յարմարցնել ու-
ղուեցաւ ի դատարարութիւն եւ ակտամուլ մանկանց յուզ-
ութիւն: Մի՛թէ յաջողեցա՞ւ. կռիարանն՝ քնէարկութեան
թելադրեալ խրատիւքը փոխելու ժամանակն եկաւ հա-
սա՞ւ արդեօք: Չեմք կրնար հաստատել, այլ այս յայանի է

որ մանկավարժութիւնն ո'չ այլ ինչ է, բայց խակական մի
թեւադրութիւն: Տղուն դիւրահաւանութիւնն ու ծնողաց
եւ ուսուցչաց անոր վրայ ունեցած արդարացի եւ օրինա-
ւոր իշխանութիւնն ու ազդեցութիւն դաստիարակութեան
կարեւոր հիմունքն են: Տղան՝ ընդհանրապէս խօսելով, հլու
է, եւ երբ իրեն հրաման մը արուի, ուղղակի չի ստամբա-
կիր: Բայց կան շատեր ալ որոնք հեշտեաւ կը նշկահեն ու
կը վտարանջեն, որոնք կանուխ ժամանակաւ չար օրինակ-
ներ տեսնելով, եւ՝ որպէս անկէ, դաստիարակութիւն չըն-
դունէլէն զատ, երբեմն խկ ժառանգական դժնդակ յօժա-
րութեան եւ ազդեցութեան ենթակայ ըլլալով, կամակոր
եւ խեղաթիւր միտութեանց զարգանալուն տեղի տուած են:

Ինքնարեւարար չարածճի ու ստոխոս ըլլալով, այս վա-
տախտարակ տարազիրներն զգաստարաններն կը ընուն: Ուս-
տի այս անուղղայից համար խորհեցան ի կիր առնուլ զբը-
նէարկութիւն, եւ կը թուի թէ երբեմն իրական արգասիք
եւս ձեռք բերած ըլլան: Ի հարկէ այս դաստիարակական
եղանակն մեք չեմք յաւակնիր գնահատել, այլ միայն եղե-
լութիւններն յառաջ կը բերեմք:

«Տասնամեայ մի մանուկ, կը պատմէ Տ. Պէռնհայմ ի
ժողովին թուրուզի (1887), յանձնուեցաւ ինձ իւր մօրէն:
Ստահակ է նա, ցասկոտ, ծոյլ. յորմէհեաէ ծնած է, միս
երբեք չէ կերած եւ անհնար է զինքն առ այս համոզել.
Հազիւ թէ ծնողքն իրեն դիտողութիւն մը կ'ընեն, ի բար-
կութիւն բրդեւով, ինչ որ ձեռքը կ'անցնի, անոնց դիտուն
կը նետէ. իւր գասընկերներուն յետինն է. եւ ամուսն
մէջ գրեթէ երեսուն օր վարժարանէն բացակայ կ'ըլլայ:
Դիւրին կերպով կը քնացնեմ զինքը. եւ մի քանի թեւա-
դրութենէ ետեւ, բարեփոխեալ է մանուկն. միս կ'ուտէ,
աշխատասէր է: Վրան ութ ամիսներ անցան եւ արդիւնքն
տեսելու վրայ է. եւ մայրն ինձ կ'ըսէ թէ տղան բոլորո-
վին փոխուած է:»

Պ. Պէրլյեօն որ ի Բարիզ Հակոբիս Քնեարկոսքեան ը-
սուած թերթին խմբագրատեան է, կ'ըսէ թէ «Յամին 1886
Նանսիի ժողովոյն մէջ մանկավարժական տէսակէտով քեղա-
յորոքեան վրայ ընդհանուր տեսութիւն մը ներկայացուցած
ըլլալով եւ հոն ընդունած խրախոյսներէն քաջալերուելով,
յաճախ գընէարկութիւն ի դործ ածած եւ մասնաւոր դի-

տողութիւններ ըրած է, որք կը հաւատտեն քննած քնոյն մեծ գորութիւնն եւ միանգամայն իւր կատարեալ անվնասա- կարութիւնը (°). թէ կարճ ժամանակուան մէջ եւ մի քանի փորձերով միայն կարող եղած է կա'մ' չափաւորել եւ կամ ամենեւին իսկ բռնել 10 տասնեւմէկ տարեկան մի աղջկան կամակոր բնութիւնը... 20 տասնեւմէկ տարեկան մի աղջկան գողութիւն ընելու եւ սուտ խօսելու ունեցած անդի- մադրելի միտութիւնը. 30 չափ տղոց հնազեալ չար սովորութիւնները: Այս ամեն ձեռք բերուած արդիւնքն տեւա- կան եղած են: »

Պ. Ալպէր ար Ռօշա կը պատմէ հետեւեալ փորձը. «Են- թակայն զոր պիտի անուանեմ Ք... ութեւտասնամեայ ե- րիտասարդ մի է եւ աշրութեան պաշտօնաւոր, իւր հայրն համեստ արուեստաւոր մի է, որ իւր աշխատութեամբ կը հայթայթէ օրական ապրուստը: Չար ընկերներէ չըջապա- տեալ եւ դրդեալ իւր վիճակին չհանգուրժած ծախքեր ը- նելով ի կործանումն կը դիմէր: Բաց աստի, սոէպ իմ ըրած փորձերուս ներկայ գտնուելու համար քովս յաճախելով, իմ բարեկամներէս գտած բնդունելութիւնն զինքն այնպէս ի մեծամտութիւն գրգռեր էր, որ սկսած էր գոռողարար յոխորտալ իւր ծնողաց ու բարեկամաց վրայ, որոնք ազա- չեցին ինձ որ իր վրայ ունեցած ազդեցութիւնս գործա- ծելով զինքն յուզողութիւն ածէի:

«Իսկ բանը կարծուածին չափ դիւրին չէր. որովհետեւ Ք... կարի հանճարեղ էր եւ ես իրեն յայտնած էի գոր- ծածած ամեն միջոցներս եւ արուեստիս գազունիքն. այն- պէս որ անիկայ միայն կամթելով զինքն չուտով կ'իմանար թեւադրութեան ազդեցութեան ներքեւ գտնուիլն, եւ ե- թէ ուզելու չըլլար անոր ենթարկիլ, իսկոյն ճակատը չփե- լով կ'ունայնացնէր զայն:

«Յայնժամ ճարտարութիւն մը հարկադրեցայ գործա- ծել. Հասարակ խօսակցութեան մը մէջ յեղակարծ քնացու- ցի զինքն, եւ կարդացի իրեն հետեւեալ թեւադրութիւնը, զոր առանց վարանման եւ իսկ եւ իսկ գործադրել կարե- նալու համար արդէն գրած պատրաստած էի. «Երեք գի- շեր չարունակ պիտի երազես թէ ամուսնացած ըլլալով յար- րունս հասեալ որդի մ'ունիս. թէ դու եւ ամուսինդ սոէպ ամենակարեւոր բաներէն իսկ զձեզ զրկած էք անոր ըստ

տրժանւոյն դատարարակութիւն մը տալու համար : Հիմայ այս տղան , շնորհիւ ձեր զոհողութեան , նպատաւոր դրութիւն մը ձեռք ձգելով սկսաւ ինքզինքն մեծ ոմն կարծել . նա կը խոտէ զձեզ ու կ'արհամարհէ . հազիւ ընթրեաց ժամուն տուն կը դառնայ , յախուռն եւ անխմաստութեամբ կը ծախսէ իւր դրամն , եւ չխորհիր թէ դուք զանիկայ անուցած էք եւ զգեցուցած : Կը յաճախէ այնպիսի բարեկամներու քով , որ զինքն յանկարգութիւնս կը ձգեն , եւ իւր պատանեկութեան բարերարներն ու ընկերակիցները թողլիք ըրած է : Ուստի իւր բռնած ընթացքին վրայ կարի վշտագնեալ , պիտի յանդիմանես զինքն . այլ հազիւ թէ դու բերանդ պիտի բանաս , նա խոյս պիտի տայ : Արթննալուդ՝ պիտի յիշես երազդ եւ ըստ այնմ՝ պիտի գործես : Ո՛չ ուրեք եւ ո՛չ երբեք պիտի չկարենաս յիշել կամ անդրադատուալ որ ես քեզ այս թեւադրութիւնն ըրած ըլլամ , եւ անմարթ պիտի ըլլայ քեզ անտի գերծանել :

« Ան ատեն փութով եւ խտիւ հրամայեցի իրեն . « Զարթի՛ր » ու զարթեալ , եւ իրրեւ թէ ոչինչ հանդիպած ըլլար , ընդմիջեալ խօսակցութիւնը շարունակեցի . « Բ... ամենեւին չկասկածեցաւ թէ ես զինքն քնացուցած էի :

« Երկու օր վերջը ինձ եկաւ պատմեց որ գիշերները զարհուրեցուցիչ երազներով կը տանջուէր . անմխիթար մնացած էր եւ կ'աղաչէր որ արուեստիս ոյժը բռնեցնէի իրեն այս երազներն խախտելու համար : Մի քանի մանրամասնութիւններ հարցնելու , մատամբ իւրք իմ տուած թեւադրութիւնս պատմեց , լռելեայն անցնելով սակայն ան կողմերն որ զինքն շատ կը նուաստացնէին : Իրեն գիտել տուի որ ասիկայ քիչ մը իր կենսադրութեան հետ նմանութիւն ունէր , թէ հնար է յայտն մատին անձամբ զանձն կրնար կշտամբել , թէ մեր յետին նստին երկայնութենէն իր ջղային դրութիւնն գրգռեալ ու տկարացած , խլճմոտանայ ձայնն աւելի զգալի եւ աւելի ազդու ըրած էր , եւ թէ բոլոր այս տաղտալի պատահարը աներեւութացնելու համար , պէտք էր որ այնուհետեւ իւր ընթացքն այն ընդունած խրատուն համաձայնեցնէր , եւ թէ՛ վերջապէս , առաւել տալահովութեան համար , պէտք էր որ քնէարկէի զինքն եւ իրեն թեւադրութիւն տայի հետեւեալ (երրորդ) գլխերը ա՛յլ եւս նոյնպիսի երազներ չունենալու համար :

« Եւ իրօք այնպէս ըրի : Հետեւեալ առաւօտ եկաւ քովս բոլորովին խնտում ծիծաղ . եւ աւետեց ինձ որ յայժ հանդարտ քնացեր էր , եւ ինքըզինքն շատ աղէկ կը զգար :

« Այն օրէն ի վեր է , (արդէն երեք ամիս անցած է) , որ իւր վարմունքն բոլորովին բարեփոխեալ է , եւ իւր ծնողքն սքանչացած են իր վրայ եղած այգւլիսի փոփոխութեան մը համար : »

Շարայարկի

ԳԷՈՐԳ ՎՐԴՊՏ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՈՑ ⁽¹⁾

ԶՈՐ ԱՐԱՐԵԱԼ Է

Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ ԱՐՇԱՐՈՒՆԵԱՅ ՔՈՐԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

(Շարայարկին)

Արդ պահոցն է օր առաջին կիւրակէն որ Բարեկենդանն է , եւ վերջին օր պահոցն Զատիկին կիւրակէն , որ Յարութիւն է : Բարեկենդանի կիւրակէն զփափկութիւն դրախտին եւ զբարեկենդանութիւն օրինակէ ⁽²⁾ ի թիւ պահոցն . վասն զի սկիզբն պահոցն 'ի դրախտին օրինադրեցաւ . քանզի պատուիրեաց ասէ Աստուած նախատեսողին՝ թէ Յամենայն ծառոց դրախտին կերիջիք . այս բարեկենդանութիւնն է . իսկ 'ի ծառոցն գիտելոյ զգիտութիւն չարի եւ բարւոյ ատոց Աստուած մի՛ ուտիցէք , այս պահք 'ի դրախտին . ահա՛ օրինակ բարեկենդանութեան եւ պահոց : Իսկ ի Զատիկին բարեկենդանութեանն եւ Քրիստոսի Յարութեանն , խնդութիւն եւ յարութիւն . եւ յընդարձակութեանն վայելումն : Զի չե՛ն պահք , զի յարուցեալ Քրիստոս՝ առաքեաց զառաքեալն աշակերտել զամենայն հեթա-

(1) Տես Պատկեր երես 143 :

(2) Ի ձեռագրին՝ Զբարեկենդանութեան օրինակ , եւ է ի թիւ պահոցն :

նոսս, եւ մկրտել յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ . յետոյ ասաց՝ թէ Ուսուցէք նոցա պահել զամենայն զոր ինչ պատուիրեցի ձեզ :

Եւ այս են պահքն Զատկին եւ վերջին հազարեկիս որ կոչի արքայութիւն . իսկ մէջ երկուց բարեկենդանութեանց եւ պահոց, յանբարեկենդանութեան աւուրց պահոց դատապարտութեանն ասաց Աստուած՝ Տրտմութեամբ կերիցես զհաց քս, եւ քրտամբք երեսաց, մինչեւ դարձցիս յերկիր ուստի առար ի հող . այս է եօթնօրեայ կեանքս, եւ եօթն չարաթ պահոց՝ առանց բարեկենդանութեան եւ տօնականութեանն : Որ է քառասուն եւ ութ տուրք, ըստ քառասուն եւ ութ քաղաքացն սպաստանի, յորս յաւամայ սպանողքն ապաստանեալ ի մերձաւորէ արեան սպանելոյն, մինչեւ ի մեռանել մեծի քահանայապետին . եւ յայնժամ դառնային ի քաղաքս եւ ի տունս իւրեանց : Ակամայ սպանողքն այնոքիկ են՝ որ բռնութեամբ ախտից սպանանեն զոգիս իւրեանց . եւ ապաստանին յաւուրս պահոցն, իբրեւ յապաստանի քաղաքս, զի մի՛ մերձաւոր արեանն արտաքոյ դտեալ սպանցէ . մերձաւոր արեան որ հաւասարեաց զմեզ մարմնոյ եւ արեան Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, նոյն ինքն եւ քահանայ մեծ, որոյ մահուամբն ի կատարումն պահոցն դառնան ապաւինեալքն յաւուրս պահոցն ի տունս աղօթից եւ արժանի լինին խորհրդոյն Հաղորդութեան :

Օրինակք բազումք են քառասներորդիս, բայց ճշմարտութիւնն մի . Օրինակ է երրորդ քառասներորդն զոր Աստուած ասաց Նոյի, յաղագս երկայնմութեանն իւրոյ, թէ՛ եղիցի ժամանակ դոցա հարիւր եւ քսան տմ, թէ՛ ապաշխարեալ էին : Եւ զի ո՛չ ապաշխարեցին, ժողեաց զներումն ի պատուհասն, զի որ երկեք քառասնիւքն ներէր երրորդութիւնն սուրբ միասնական աստուածութեամբն, կամեւով կործանել, էած անձրեւ զքառասուն օր . զիջանել ջրհեղեղին զքառասուն օր . քառասուն Սահակայ, քառասուն Մովսէսի առաջինն . եւ քառասուն երրորդն . քառասուն անապատին . քառասուն լիտեսացն . քառասուն Դաւթի . քառասուն Սողոմոնի . քառասունն Եղիայի . քառասուն կենդանատուեղծութիւն յորովայնի . քառասունն սրբութեանն Քրիստոսի . քառասունն փորձութեանն Քրիստոսի . քառասունն Համբարձման Քրիստոսի : Յայցսանէ յամենեցունց մի է ճշմարտութիւնն, որ-

սէյս վերադոյն ասացի սաՀեղն Քրիստոսի ընդդէմ փորձութեանցն, եւ յաղթեւ փորձապետին: Վկայէ խմոց ասացելոց Աստուածարանն՝ Պահապ ասէ Փրկիչն նախ քան զփորձութիւնսն. իսկ մեք յառաջ քան զյարութեանն օր: Նա՛ ընդդէմ փորձութեանցն զայնոսիկ առաջի արկանէր, իսկ մեզ ի կոյրդութիւն մեռելութեանն Քրիստոսի սոքա զօրեն, եւ մաքրութիւնք են. նախատօնակք. այսինքն չարաշարակից լինել, խաչակից, գերեզմանակից. ի ձեռն որոյ եւ յարութենակից:

Եւ զի այս այսպէս՝ պա՛րտ է զԱստուած տանել առաջնորդ անկոխ ճանապարհիս. ընդ որ հանդերձեալ եմ երթալ բանիւ: Զի թէպէտ եւ նշանակս բազում ունիմ ի գրոց, եւ ի բանից վարդապետաց, այլ զժառարին է ի մի խորհուրդ քառմարեւ զամենայն: Գիտեմք զմիանգամայն փրկութեան մերոյ, եւ զարարութիւնն սատանայի՝ ի յաղթութենէն Քրիստոսի, որ եւ ի բարձուն հարարացելոյ բանարկուն, եւ գեղեցկապէս գերեաց զմեզ ի չար գերողէն, եւ ի չարաչար դերութենէն: Եւ բնակեցոյց ի հայրենիսն մեր. փոխանակ զբախտին յեկեղեցւոջ: Այլ զի տակաւին յերկրի եւ ի մարմնի եմք, ի խաւարի աշխարհի, եւ ի խաւարի մարմնի, եւ ի խաւարէ բանարկուն հալածիմք, եւ վիրաւորիմք ակտիւք հոգւոյ եւ մարմնոյ. վասն այնորիկ ըստ ամենայն ամի չրճագայութեան, եւ ի նոյն ժամանակի ժամանակաւորել զնոյն խորհուրդ փրկութեան մերոյ՝ վերստին ածեմք զորս կարգեցին մեզ հարքն մեր Քրիստոսի առաքեալքն: Եւ առաւել եւս ի գեղեցկութիւն յգեցին ժողովք եւ վարդապետք եկեղեցւոյ: Եւ զորս ինչ ըստ աշխարհի եւ վիճակաց առաքելոցն զանազանութիւնք էին եւ այլոյլութիւնք ժամանակի անմխարանութիւն սաՀոց, զամենայն ի մի միաբանութիւն ածեն: Եւ ընդդէմ չար ակոյեանին սատանայի եւ դիւաց նորա սլատերազմուղաց, ընդդէմ հանեն զՅակոբոս ըստ մարմնոյ եղբայր Քրիստոսի. իբրեւ զկայսերակերս, զի ըստ օրինակի Քրիստոսի սլատերազմեսցի զօրականօք իւրովք. եւ յաղթեաց ընդդիմակցաց զօրութեանցն: Եւ զօրականք են կայսերակերպին ընթերցուածագիրն իւր՝ Մովսէս եւ մարդարէքն զոր ընթեռնու եկեղեցի ի սաՀո քառասներեկին, ժողովելոց սպաշխարողացն ի քաջաւերութիւն ճգնութեան սաՀոց նոցա

եւ աղօթից, եւ այլոց առաքինութեանց: Պատրաստեցին եւ զկիւրեղ հարքն սուրբ եւ վարդապետք իւրովք ընթերցուածադրով: ո՛չ իրրեւ զօրականօք, այլ իրրեւ օգնականօք: քանզի առաքեալք եւ աւետարանիչք են ի դրութեան ընթերցուածի նորա: որ իշխանք են ամենայն եկեղեցոյ եւ կիւրղի, եւ այլոց ամենեցուն առաջնորդաց: վասն այնորիկ վարդապետութեամբն նոցա, եւ իշխանական անուամբս սկսանի զօրավարել քաջապէս ընդ Յակոբայ:

Եւ նախ յառաջին աւուր պահոյն զնէ, ընթերցուած երախայիցն յեռայեայ, Լուսնարուք եւ սրբեցարուք: Վասն զի հայեցեալ զառաջարկութիւն ընթերցուածին Յակոբայ, որ ի չորեքշաբաթոջն զինի ծննդեանն Մովսէսի, զՅովել մարգարէ զնէ ապաշխարողացն, թէ Սրբեցէք պահս, քարոզեցէք պաշտօնս: քանզի այս է ապաշխարողաց եւ երախայից սպառազինութիւն, պահել եւ աղօթել: պահօք լուսնայ, աղօթիւք սրբել, եւ ի ձեռն այսոցիկ ի դիմի հարկանիւ չարին յառուրն չարութեան, որպէս եւ Պօղոս ուսուցանէ եւ սպառազինէ զհաւատացեալս: զոր եւ Քրիստոս ասաց, Այս ապք ո՛չ իւրք ելանէ, եթէ ո՛չ պահօք եւ աղօթիւք: Զայս լուեալ ժողովք ապաշխարողաց՝ եւ զերիս վայսն Յովելեայ՝ թէ Մերձ է օր Տեառն՝ ողբալով ասեն զապաշխարութեանն Դաւթի զՍաղմոսն: Ողբարեալց ինձ Աստուած: Եւ այսպէս ի կարգ անկեալ թագաւորակերպ եղբայրն Տեառն՝ զօրավարութեամբն կիւրղի, ըստ ամենայն աւուր ժողովեն զբազմութիւն ապաշխարողացն հանդերձ երախայիւքն: Եւ ամենայն ընթերցուածք երբեմն խրատեն, երբեմն սպառնան՝ յեղից եւ յերկրորդ Օրինացն: եւ երբեմն օրինակս ի մէջ բերեն զիրկելոցն եւ զկարուսելոցն: Զբարեգործաց եւ զչարագործաց: Երբեմն երկիւղիւ խոնարհեցուցանեն, երբեմն յուսով բարձրացուցանեն: Զտկարութիւն զօրացուցանեն, զերկիւղն քաջալերեն: Զպակասամոռութիւնն առաօք խնատնացուցանեն: զանժուժկալութիւն եւ զանհամբերութիւնն՝ համբերութեամբն Յորայ, ի համբերութիւն ամեն եւ ի ժուժկալութիւն:

Իսկ մարգարէականօքն եւ առաքելականօքն զամենապատիկ առաքինութեանցն զգործս, զտահման հաւատոյ որ դրուի է ամենայնի ուսուցանեն: Իսկ զանգեղջն որք ասանց խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան են, Սաղմոսիւն

ողբաճայնիւ ի զեղջ եւ ի խոստովանութիւնն ածեն : Իբրեւ
զմարդիկս հոգեւորս՝ ի հոգեւորական մրցարանի զամենե-
սին մարդեն . անըմբռնելի լինել ընդդիմամարտին . իբրեւ
զպատեւրազմական զինուորաց զէն զգեցուցանեն : Ո՛չ մար-
մնաւոր՝ այլ հոգեւոր , որպէս ասէ աստուածայինն Պօղոս .
Առ ի քակելոյ զամուր խորհուրդն սատանայի : Որպէս եւ
յայլ ուրեմն ասէ՝ Թէ Ո՛չ է մեզ պատեւրազմ ընդ մարմնոյ
եւ ընդ արեան , այլ ընդ իշխանութիւնս եւ ընդ պետու-
թիւնս . վասն այնորիկ ամենաժողով է հանդէս տալչխո-
րոցաց եւ երախայից . ամենաժողով եւ զինուորաց յար-
քայութիւնն Քրիստոսի . ժողով առաքելոց ասեմ եւ մար-
գարէից՝ որք յաղթեցին սատանայի եւ դիւաց : Որ յա-
ղաքս մեր գերեւոցս եւ անկելոցս ի ձեռս աւաղակաց , սա-
տանայի ասեմ եւ դիւաց , որք մերկացուցին զմեզ ի լուսա-
փայլ պատմութեանէն աւաղանին : Իբրեւ զնախատեսզծն ի
դրախտի փառաց իւրոց . որք չար ախտիւք մեզաց հոգւոյ
եւ մարմնոյ վիրաւորեցին : Եւ վասն այնորիկ Յակոբոս եւ
Կիւրեղ ընթերցուածադիր ժողովեն զյաղթօղ զօրականսն
Քրիստոսի ի հանդէս ապաշխարութեան մերոյ . զի օրինա-
կաւ Ստամարացւոյն ձեռն տայցեն ձիթով եւ գինւով . ձի-
թովն լուսաւորել զխաւար մեր , եւ գինւովն խառնելիս
պատրաստել ըստ իմաստութեան խառնելեաց արժանի լի-
նել եւ ի պանդոկի մտանելոյ յեկեղեցի . եւ դարմանել եր-
կու դահեկանօք , օրինօք եւ շնորհօք :

Այլ այս տակաւին յուսով է՝ մինչեւ ի կատարումն հան-
դիսի պահոցն : Բայց հարկաւոր է խնդրել Թէ ընդէ՞ր յա-
մենայն ի չորեքշաբաթսն յելից է ընթերցուածն , եւ յուր-
բաթսն եւ ի չորրորդ շաբաթու յերկրորդ Օրինացն : Գրիգո-
րիս վասն նախամօրն փրկութեան՝ ասաց եւ զընթերցուածն
յելից , եւ զուրբաթն վասն նախահօրն . եւ զընթերցուած
յերկրորդ Օրինացն : Եւ դեղեցկապէս բաժանեաց զճննդեանն
Քրիստոսի զսօն վասն նախամօրն , եւ զյարութիւնն վասն
նախահօրն՝ միմեամբք կատարել : Այլ ըստ այսմ խորհրդոյ
զոր սկսայ ես յետին աշակերտոս եկեղեցւոյ ա՛յս է զոր ա-
սեմս . Ելից ընթերցուածն վասն ելանելոյն Խորայէլի յե-
գիպտոսէ գրեալ է , օրինակ է մեր առաջին փրկութեանն որ
առանց ապաշխարութեան փրկեցաք : Նոքա յեղիպտոսէ՝
մեք ի դժոխոց եւ ի մահուանէ : Նոքա ի փարաւոնէ եւ ի

դառն գործավարացն, մեք խոտանայէ եւ ի դիւաց: Նոքա ի կաւոյ եւ յաղիւսոյ, մեք ի բերմանէ ցանկութեանց եւ յախտից մարմնոյ: Նոքա ի ծով եւ ի Մովսէս մկրտեալք, մեք յաւազանն եւ ի Քրիստոս: Նոքա գաւազանաւ: մեք խաչիւն: Նոքա մանանայիւ կերակեալ յերկնից. մեք հացիւն որ էջն յերկնից ի տուն հացի. վասն զի Բեթղէհէմ տուն հացի անուանի (1): Նոքա արբեալք ի վիմէն. մեք արբեալք ի կողից ճշմարիտ վիմէն. վասն զի Վէմն էր ինքն Քրիստոս, սոսէ առաքեալն: Նոքա յանապատ՝ մեք ի չարաց յանապատ եւ յանկող: Բայց ո՛չ ապաշխարութեամբ եւ գործով զայս բնկալաք, այլ շնորհօք եւ պարզեւօք: Իսկ յորժամ զկնի շնորհացն մեղաք, կարօտացաք երկրորդ Օրինաց: Զի Իսրայէլացիքն յորժամ մեղան եւ տապաւտ անկան յանապատին, յայնժամ պիտոյ եղեւ միացելոցն երկրորդ Օրէնք: Նոյնպէս եւ մեզ մեղուցելոցս զկնի շնորհաց մկրտութեանն պիտոյ եղեւ երկրորդ օրէնք եւ ապաշխարութիւն. զի թէպէտ եւ տաժանելի է, այլ արտասուօք ապաշխարութեանն մկրտութիւն է, որպէս զիրք ասեն:

Շարայարեղի

Հրատարակող
Զ. ԲԱՐՍԵՂ ԶՈՏՈՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆՔ

ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՇՈՒՆԵԼՈՒ ԵՎԱՆԱԿՆԵՐ. — Այս կամ այն առարկային դիտողէ մը ունեցած հեռաւորութեան չափն՝ դոնէ, ըստ իմիք եւ մերձաւորապէս հաշուել կարենալն, անչուշտ կարի օգտակար է խուսմբ մը դիպուածոց մէջ:

Աստանօր հետաքնին հանրութեան ուշադրութեան արժանի բան մը կը համարիմք դաշլիտական բանակին մէջ յայտ մատին ի կիր տունուած սճն ու եղանակն սուաջի դնել:

(1) Բեթղէհէմ ոչ Եթէ, սուն հացի, այլ սուն մսոյ նշանակէ:

ԲԱՅԼՈՎ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԱՓԵԼ . — Զօրահանք պէտք է գիտնան թէ 100 կամ 10 մեդրի անջրպետ մը քանի՜ քայլով կրնան կտրել : Ուստի ո՛ր եւ իցէ հեռաւորութիւն մը քայլով չափելու համար , զինուորն տուեալ կէտի մը վրայ ուղիղ գծով կը քայլէ , համբելով իւր քայլերը : Երբ քայլերուն հարիւր մեդրի համապատասխանող թիւն լրանայ , ձախ ձեռքին մէկ մատը կը դոյց , եւ այսպէս հետզհետէ միւսերն եւս , մինչեւ ցլետին մատն , եւ յայնժամ կը բանայ ձախն եւ աջին մի մատը կը փակէ , եւ այն՝ ձախին հինգ մատանց ներկայացուցած համարանքին ամբողջ արժէքն ունի : Վերջապէս երբոր մնացած միջոցն 100 մեդրէն նուազ է , այն ատեն տասնական մեդրի չափով կը թուէ քայլերը : Այսմ սակայն պէտք է մոտադրութիւն ընել որ քայլով չափելու եղանակն՝ տախարակ եւ քիչ ծածանեալ գետիններու վրայ միայն կարող է ստուգութիւն գտնել :

ՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԱՓԵԼ . — Որչափ աւելի ի հեռատանէ կեցած է թշնամին , այնչափ աւելի դժուարին է զինք նշմարել : Ուստի միայն աչքով ի հեռուստ չափելու համար գործածուող միջոցներն հետեւեալներն են , բայց ենթադրելով միշտ միջակ զօրաւոր տեսանելիք մը :

100 մեդր հեռաւորութենէն , աչաց գիծերն կը նշմարուին :

150 մեդրէն անդին , գիւմաց գիծերն որոշ են , եւ համազգեստին կոճակներն կրնան համրուիլ :

200 մեդրէն՝ դեռ ձեռներն , քիթն ու բերանը կը տեսնուին . իսկ կոճակներն երկայնածիք չարուեստի գծի մը նմանութիւն կ'առնուն :

300 մեդրէն այլեւս ձեռներն չեն տեսնուիր . դէմքն կ'անջատի մարմնոյ մնացեալ մասէն , նշանազգեստին կոճակներն դժուարաւ տեսանելի են :

400 մեդրէն անդին , դէմքն իբրեւ սպիտակ կէտ մը կ'երեւնայ , սրունքներուն ձեւացուցած անկիւնն , ինչպէս նաեւ սրունքներուն եւ բազկաց ո՛ր եւ է չարժմունք , դեռ կրնան որոշուիլ :

500 մեդրէն , գլուխն աներեւոյթ կ'ըլլայ . սրունքներու չարժմունք դեռ կրնան նշմարուիլ , այլ բազկացն՝ յոյժ նուազ կերպով :

600 մեդրէն, բազուկներուն շարժումներն դրեթէ անտեսանելի կը սկսին ըլլալ, մինչ սրունքներունը դեռ կը տեսնուին:

800 մեդրէն, անդամներու շարժումները ա'լ չեն տեսնուիր, այլ մարմինն ամբողջովին կը տեսնուի անորոշակի:

Վերջապէս 1000 մեդրէն, ձիաւոր մը կրնայ հետեւակէն զանազանուիլ, մարտիոցի շարուած թնդանօթներն եւ իրարու ետեւէն քայլող արձակամարտներն (tirailleur) կրնան համրուիլ: Յայտնի է որ այս կերպով հեռաւորութիւն չափելն՝ օդոյ զանազան փոփոխութեանց համաձայն, մեծապէս տարբերութիւն կը կրէ. օրինակի ազագուս, պոյծաւ օր մը, միջապատ կամ ամպամած օրէն աւելի որոշ է աւարկային տեսութիւնն:

ՀՆՁՈՒՄՈՎ ՀՆՈՒԱԻՌՈՒԹԻՒՆ ՉԱՓԵԼ. — Զօրականն մարզեալ է հարիւրամեդրական ամանակի (tempo, cadenza) չափին, որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ, մէկ մեդր երկայնութիւն ունեցող ճօճանակի մը՝ իւրաքանչիւրն մանրերկրորդ մը տեւող երեք շարժման պահուն՝ համրել մինչեւ տասը թիւ: Ուստի ճայնն որ մի մանրերկրորդի մէջ 333 մեդր կ'ընթանայ, երեք մանրերկրորդի մէջ ճիշդ մէկ հազարամեդր ճամբայ ըրած է: Հետեւապէս մինչեւ տասն համրուած իւրաքանչիւր միութիւն, հարիւր մեդր հեռաւորութիւն կը նշանակէ:

Զինուորն թշնամոյն հուրն կամ ծուխն տեսածին պէս, իսկոյն այսու եղանակաւ կը սկսի համրել, եւ մինչեւ հրանօթին ճայթիւնը լսելն համրած թիւն, չափ է հեռաւորութեան: Օրինակ իմն. եթէ համրեց մինչեւ եօթն թիւ, ըսել կ'ըլլայ որ թշնամին 700 մեդր հեռու է: Չափելու այս եղանակն դժուարաւ կը յաջողի եթէ թշնամին շտապաւ եւ մի զմիոյ կնի արձակէ իւր հրազէնը: Բայ աստի, պէտք չէ զանազան հարուածներն իրարու հետ շփոթել:

Սոյն վերջին եղանակաւ սովորութիւն է չափել նաեւ որոտման հեռաւորութիւնը, փայլակն տեսած չոտեած համրել սկսելով, մինչեւ ցգուռալ որոտման: Այս մասամբ իւրեք կ'օգտէ զգուշանալու կայծակէն:

ԱՇԽԱՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. — Այս սարի ճանխարդայէն աշխարհագէտ խուզարկուաց նոր խումբ մը պիտի մեկնի ի

Կրօնէնլանտ : Տանխմարքայի ծովային նախարարութեան հա-
զարապետներէն Պարոն Թիտէր գլուխն է այս նոր խուզար-
կութեան , եւ ինն ընկերներէ կազմեալ է խումբն : Երբ սա-
ռոյցները թոյլ տան , անմիջապէս Կրէօնլանտի Արեւելեան
կողմը ցամաք ելնելու համար երեք մեծ մակոյկներ պատ-
րաստած են : Հազարապետ Թիտէր մօտադիր է 660 եւ 780
լայնութեան աստիճանաց մէջ գտնուող գաւառները խու-
զարկելու . եւ ըստ կարի յառաջ պիտի վարէ իւր քննու-
թիւնը . խումբը երկու ձմեռ հոն պիտի մնայ , եւ այս ե-
ղանակիս մէջ բախտիրներով պիտի շարունակէ իւր խու-
զարկութիւնը . խուզարկուք երկու տարուան պաշար ու-
նին . այս պայմանաժամը աւարտելու մօտ՝ չոգենաւ մը
պիտի երթայ այն ափունք մինչեւ որ գտնէ այս խումբը :
Այս խուզարկութեանց ծախքը իրր 400,000 Ֆրանք կը հա-
շուին : Իսկ ժողովրդեան մէջ այս ձեռնարկութեան հա-
մար այնչափ համակրանք կայ , որ Խորհրդարանը ամենայն
գիւրութեամբ պիտի քուէարկէ այդ գումարը : Բարի յա-
ջողութիւն պէտք է մտադրել այս քաջասիրտ աշխարհագի-
տաց , որ այդ անապատ եւ ամայի գաւառներու մէջ եր-
կու երկար ձմեռներ անցընելու յանձնառու եղած են ի սէր
գիտութեան :

ԿԱՏՂԱԾ ՇԱՆ ԽԱԾՈՒԱԾՔԻ ԴԱՐՄԱՆ ՄԸ . — Հնդկաս-
տան Պէնկալայի Ուրասն կոչուած վայրենիներու մէջ քրիս-
տոնէութիւնը տարածելու համար անձնանուէր առաքելու-
թեան պաշտօնը վարող գերմանացի Հայր Հակէնպէրկ վերջին
մէկ նամակին մէջ կը գրէ թէ՝ երբ ինքն ճանապարհորդու-
թեան մը ստիժիլ Պարամպայի քաղաքը հասած եւ հոն ի քը-
րիստոնէութիւն գարձած մէկու մը տան սաջեւ նստած էր ,
կատրած շուն մը հոն տեղ գտնուող վեց գիւղացիները խա-
ծատեց , եւ անոնց սրունքներուն վրայ բաւական խորունկ
վէրքեր բացաւ . ասոնցմէ երկուքն իւր ծառայներն էին .
Հայր Հակէնպէրկ անմիջապէս հրամայեց որ քանի մը երկա-
թի կոտորներ կրակի մէջ կարմրցնեն որով պիտի խարէր
անոնց վէրքերը . բայց գիւղացիներն կրօնաւորին երեսն
նայելով կը ծիծաղէին եւ կ'ըսէին « Էն , Սանէպ . (Տէր) , բան
մը չէ այդ , մի՛ վրդովիր . կատրածութեան դէմ անզսգա-
կան դեղ մը ունինք , հիմա պիտի տեսնես » . եւ իսկոյն

կատրած չունը երկու հարուածով ստտկեցուցին, եւ փորը բանալով լեարդը հանեցին, եւ անկէ իւրաքանչիւրն ալ հում հում եւ տաք տաք արիւնաթաթախ մէկ մէկ կտոր կերան, եւ ա'լ մեզի համար մահ ։ Եւ փոսնդ չկայ ըսին ։ Հայր Հակէնպէրիկ չէր հաւատար այդ դարմանատարութեան, եւ կը պնդէր թէ պէտք է խարել վէրքերը ։ այն ատեն գիւղացիք զվարդապետը վստահացնելու համար նոյն տեղւոյն բնակիչներէն երկու անձինք բերին, եւ իրեն ներկայացուցին ։ ասոնք իրենց սրունքներուն վրայ լայն սպիներ ունէին ։ հինգ տարի առաջ կատրած չունէ մը խածուած ըլլալով նոյն դարմանը ըրած էին, եւ անտի ի վեր կատաղութեան ամենեւին հետեւանք մը ամենեւին չէին զգացած ։ Հայր Հակէնպէրիկի պատմած դէպքն ալ անցեալ տարի Մարտի վերջը տեղի ունեցած էր եւ վէրքերնին բուժած եւ մինչեւ նոյն տարուան վերջը, այսինքն 8-9 ամիս ետքը, ամենքն ալ քաջաւոյժ էին ։ Ի՞նչ ըսելու է այդ դարմանատարութեան ։ Պարօն Բաթէօր ի՞նչ կը մտածէ արդեօք այդ գեղին նկատմամբ ։

ԳՆՁՈՒՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՀԱՄԱՐԸ . — Վերջին անգամ եղած գնչուններու ազգահամարէն յերեւան կ'ելնէ թէ Տաճկատանի մէջ 100,000, Պոսնիոյ մէջ 10,000, Սերպիոյ մէջ 25,000, Բուսանիոյ մէջ 250,000 Աւստրիոյ մէջ 10,000, Հունգարիոյ մէջ 196,000, Սլանիոյ մէջ 40,000, Գաղղիոյ մէջ 5,000, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ 34,000, Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի մէջ 250,000, եւ Անգլիոյ մէջ 20,000 ։ Ընդ ամենը իրը 925,000 ։ Ասոնց ծագումը հաւանադարար Հնդկաստանէն կ'երեւի ։ Իրենց լեզուի բառերուն մէջ բազմաթիւ Արիական արմատներ կը գտնուին ։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՄԻՏԱՍ Ա. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ԱՌՁԵՌՆ ԱՔԱՌԱՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ

Սոյն Հայերէն-Գաղղիերէն աշխարհարար դասական Բա-
նարանն հակառակ իւր ժողովրդի ծառային եւ համեստ գիտցն
կը պարունակէ սոսաւել քան 30,000 բառ, եւ գործածա-
կան այլ եւ այլ բնութիւն ոճեր:

Կը գտնուի թէ ի Կ. Պոլիս եւ թէ ի Բերա Հայ եւ Եւ-
րոպացի ամեն գրադարանաց քով: Գինն է 15 դհկ. արծաթ:

ՆՈՐ ԸՆԹԱՅՔ

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆԷ Ի ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հանգեալ համառօտ քննարկութեամբ

Մասն Ա.—Ե., Կ. Պոլիս, Տպագր. Յ. Գալաֆեան: Ե-
րես՝ Ա.—Ե. 604, 80: Գին՝ տալին 3 մասանց 2 տկան դա-
հեկան. վերջին մասանց 4 տկան դահեկան:

Վերայիշեալ յարգոյ հեղինակն այսու վերնագրով գաղ-
ղիերէն լեզուի ուսման նոր դասագիրք մի եւս ի լոյս ըն-
ծայած է:

Ամբողջ ընթացքն, սրտէս կը տեսնուի՝ բաժնուած է ի
հինգ մասունս, որոց իւրաքանչիւրն ուրոյն հասար է:

Գործոյն նպատակն է աշակերտն ի կարճ ժամանակի
գաղղիերէն լեզուն հասկնալու եւ գաղղիերէնէ ի հայ լաւ
թարգմանելու վարժեցունել:

Յատկապէս կը յանձնարարեմք զայն ամեն անոց որք
կը փախաքին դէպրութեամբ ուսանիլ գաղղիական կարեւոր
լեզուն գլխաւոր սկզբունքը:

Կը գտնուի թէ ի Կ. Պ. Պոլիս եւ թէ ի Բերա Հայ եւ
Եւրոպացի ամեն գրադարանաց քով:

Պատկեր ստանեւինգ օր մի անգամ կը հրատարակուի :
Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է Կ. Պօլսոյ հա-
մար 40 դանեկան , իսկ գաւառաց եւ օտար երկիրներու հա-
մար 50 դանեկան , բոլորսարի ծախսը ի միասին հաշուելով :

Իւրաքանչիւր թիւ 3 դանեկան է :

Պատկերի խմբագրատունն է ի Բերա , Եւեթիլ փողոց ,
Թիւ 1 , ուր պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :